

Erfaringsætning, at andre Steder, i andre Lande, hvor man har reformeret Proceslovgivningen og navnlig været heldig med en saadan Reform — jeg sigter navnlig i Retning af mundtlig Retspleie — der har den havt en ikke saa liden Indflydelse paa den Maade, paa hvilken man har stillet sig med Hensyn til Forligssagen og navnlig med Hensyn til den tvungne Forligsprøve. Om noget Lignende vil blive Tilfældet her, skal jeg, som sagt, aldeles ikke forsøge at conjecturere om. Jeg stiller det kun op som en Erfaring, og den Erfaring, tror jeg, foreligger med fuldkommen Bestemthed.

Det var, om jeg ikke feiler, under 28de Februar 1866, at den saakaldte Procescommission blev udnævnt, den har saaledes altsaa snart fungeret i 11 Aar, og den Tid turde da vel nærme sig, hvor man turde vente at se et Arbejde fra den ogsaa i den ved Grundloven paabudne Retning af den civile Process's Overgang fra skriftlig til mundtlig. Den høitærede Justitsminister yttrede, da han for et Øieblik siden havde Ordet — jeg noterede ikke Ordene, men Tanken var den, — at der ikke var nogen sikker Udflugt til i en nogenlunde nær Fremtid at gennemføre denne Reform. Jeg vilde være den høitærede Justitsminister særdeles taknemlig for, dersom vi fra hans Side kunde høre en Yttring om, hvorlænge vi maa antage endnu at maatte vente, eller hvor snart vi kunde haabe fra Procescommissionen og fra Regeringens Side at indse de Lovforslag angaaende Retspleiens Omordning, saaledes som den er paabudt ved Grundloven, saaledes at vi kunne gaa over til en mundtlig Retspleie i civile og ogsaa i kriminelle Sager; men her er Taleren jo kun om civile Sager, en Omordning, jeg for mit Vedkommende tillægger overmaade stor Vægt for de Processfrendes Lær i det Hele og for Fremme af Retsstilstanden og Velvære i Landet overhoved.

Justitsministeren (M. L. M. a. n. n.): Med Hensyn til det sidste Spørgsmaal af den ærede Taler, da skal jeg tillade mig at sige omtrent det Samme, jeg sagde i den sidste ordinære Session, idet der nemlig da blev stillet et lignende Spørgsmaal til mig fra en anden æret Rigsdagsmands Side, rigtignok ikke under denne Sags Behandling, men under en anden. Jeg vil sige dertil, at jeg, som jeg dengang yttrede, nærere det Haab, at jeg vilde kunne faae offentliggjort idet Mindste den overveiede Del af Kommissionens Arbejde i Løbet af et Aar fra den Tid at regne, det vil altsaa sige, efter al Rimelighed inden nærværende Rigsdagssession kommer til Ende, og det Haab har jeg endnu, at jeg vil kunne komme derhen, at Kommissionens Arbejde kan blive overgivet til Offentligheden inden nævnte Tid. Men dernæst vil jo det næste Spørgsmaal komme frem, nemlig det, hvor naar dette Arbejde vil kunne forelægges for Rigsdagen. Derom har jeg ikke nogen bestemt Foretelling, men det vil naturligvis ikke

være nogen særdeles lang Tid. Naar jeg imidlertid har talt om, at den hele Reformens gennemførelse efter al Sandsynlighed vilde tage flere Aar eller længere Tid, saa sigter jeg navnlig derved til den Tid, som jeg mener, at en saa betydelig og omfattende Reform vil tage her i selve Rigsdagen, og dernæst ogsaa dertil, at det ikke godt vil være muligt at lade Love, der medføre en saa gennemgaaende Forandring i alle judicielle Forhold, træde i Kraft en ganske kort Tid efter, at de vare vedtagne her, selv om de maatte komme igjennem her, thi der vil naturligvis her i Rigsdagen blive overordentlig forskellige Meninger om mange Ting. Selv om disse Love imidlertid skulde gaa igjennem Rigsdagen i en nogenlunde kort Tid, vil det dog være nødvendigt at give en lang Forberedelsesfrist, forinden alt dette kan træde i Kraft, og derfor har jeg ment, at det var naturligt og rimeligt at antage, at der vilde hengaa adskillige Aar, inden der kunde være Tale om, at denne Reform kunde træde ud i Livet, selv om den ikke maatte møde Hindringer paa sin Gang.

Talseren: Der er neppe mange Love, som have givet et saa frugtbart Stof til Formalitets-spørgsmaal som Forordningen af 10de Juli 1795. Hensigten med denne Forordning var aabenbart den at skabe et Apparat, som Bøggfolk kunde tumle med, uden at være nødsaget at henvende sig til Sagsførerne. Imidlertid faldt man paa i Tidernes Løb at forstaa Bestemmelsen om, at ingen Sag maatte paakjendes ved Domstolene, uden at den havde været behandlet ved Forligskommissionen, saaledes, paa den Maade, at ingen Paastand maatte fremsættes under Proceduren, og ingen Spørgsmaalsgrund maatte komme frem, naar man ikke var sikker paa, at den var gjort til Gjenstand for Prøve i Forligskommissionen. Dette havde naturligvis den Følge, at Klagen blev omtrent det allervanligste og allervigtigste Dokument under hele Sagen; den blev, om jeg saa maa sige, Basis for Processen, og Følgen deraf var naturlig den, at den Part, som ikke vilde udsætte sig for at blive indvillet i en vidtløftig Procedure om Formaliteten i den Retning, var nødsaget til at henvende sig til en Sagsfører for at faae Klagen skreven. Det er aabenbart, at den Retning, som Udviklingen her tog, var aldeles forkert og var meget fjernt fra, hvad man i sin Tid havde tænkt sig, da Forordningen udkom, og det har efter mine Begreber virket ganske overordentlig skadeligt med Hensyn til Forligs Indgaaelse i Sager. Sagen er nemlig den, at, naar en Part først havde været nødsaget til at henvende sig til en Sagsfører og ladet ham skrive Klagen og havde modtaget fra Sagsføreren Instrux om, hvorledes han skulde stille sig i Sagen, naar han mødte i Forligskommissionen, saa var han langt mindre stemt for og tilbøielig til Forlig, end han vilde være, hvis han ikke havde hen-